

REFERANDUMUN ÖNEMİ

Evet halktan gelen arzunun en iyi biçimde gerçekleştirilmesi için referanduma ihtiyacımız var : Temsili demokrasilerde bile.

Meclisler, parlamentolar « ulusal egemenliğin » temsil edildiği mekanlar olarak kabul edilince, halk egemenliğinin, halkçı egemenliğin, belli zamanlarda veya zaman zaman referandum ile doğrudan doğruya siyaset sahnesine çıkması, yasama ve yürütme konularında, toplumu ilgilendiren değişik meselelerde söyleyeceğini dile getirmesi temsili demokrasi açısından tamamlayıcı olma niteliği taşımaz mı/taşıyor mu ? Yürütme ve yasama yetkilerini elinde tutan meclislerin « ulusal egemenliği » temsil ettiği kabul ediliyor. Ama bu mekanlarda kimi konularda halkların isteklerine kulakların tıkandığı, meclislerin dev şirketlerin, iyi saatte olsunların çıkarlarına öncelik verdiği, halktan, seçmenlerden, kadın, erkek ve çocuklardan, gençlerden ve yaşlılardan gelen arzulara kulaklarını kapattıkları da tarihi bir gerçek. İşte o zaman referandum aracı devreye sokulamaz mı ?

« Üstten », « tavandan » kısacası « devletten » başlatılan referandum yanında « alttan », halktan, seçmenlerden, yurtaşlardan gelen referanduma da gereksinme var mutlaka. Her demokrasinin ayrılmaz ilkelerinden biri ama en belirleyicisi olan « güçler ayrımının » tehlikeye atılması, zora düşmesi anında halk inisiyatifiyle başlatılacak bir referandum güçler arasında daha iyi bir denge garantisi getiremez mi ? Halkın temsilcilerinin üstlenemediği, üstlenmekten çekindiği böylesine belalı bir alanda veya benzeri konularda halk, « halk egemenliği » sorumluluğunu bizzat sırtlayıp kendi sözünü en etkin biçimde açık ve kesin bir dille bir referandum aracılığıyla söylese fena mı olur ?

Kimi rejimin kendi özünden gelen yapısal dertleri bulunuyor ve bunların bir bölümü uzun yüzyıllara rağmen herkesi tatmin edecek, sorunların üstesinden gelinecek biçimde bir türlü çözülüyor da. Bir örnek olarak Cumhuriyet rejimlerinde yürütmenin konumuna bakalım ? Yürütmenin bir numarası, « başı » kim olmalı ? Cumhurbaşkanı mı ? Başkan mı ? « Diktatör » mü ? « İmparator » mu ? Reis mi ? (Mısır Cumhuriyeti'nde cumhurbaşkanına « Rais » dendiği aklıma geliyor.) « Führer » mi ? Başbakan mı ? İki kişiden oluşan bir yapı mı ? Üçlü bir yapı mı ?

Yürütme nasıl yönetilmeli ? Tek kişiyle mi ? Parlamento ile mi ? Yürütme ve yasama arasında yetkiler nasıl paylaşılmalı ? Yargı bağımsızlığı nasıl güvence altına alınmalı ?

Parlamento tek meclisli mi olmalı iki meclisli mi ? Millet Meclisi ve Senato'dan oluşan bir parlamentoda yetkiler nasıl bölünmeli, milletvekillerinin ve senatörlerin seçimleri nasıl yapılmalı ?

Yürütme ile Yasama güçleri arasında denge nasıl kurulmalı ? Yürütmenin Yargı'nın işleyişine karışması nasıl engellenebilir ? Yargı bağımsızlığının sınırlarını kim, ne zaman, neden ve nasıl çizecek ?

Ötelerden beri ve modern zamanların öncüllerinin kiminin ses getirdiği 1700'lerden günümüze sıraladıklarımın ve dahasının hemen hemen tümü denendi. Ama bir türlü en iyisi bulunamadı. « Geriye dönüşleri » de sayarsak, demokrasinin, cumhuriyet rejiminin gidişinin inişli çıkışlı, gidişli dönüşlü olduğu görülüyor.

Neye karar verilirse verilsin, seçilen yola, en etkin biçimde meşruiyet, kanunilik kazandırmanın yolu referandum (mu)dur. Bu işleri bilenlerden kimi referandumdur diyor. Peki o zaman referandumla benimsenen bir Anayasa hiçbir eksiklik, hiçbir kusur taşımaz mı ? Bu soruyu kim yanıtlayacak ? Yanıtlayanın başına neler gelecek ? Başına devlet kuşu mu konacak ? Böyle bir anayasayı kim, ne zaman, nasıl hazırlayacak ?

Referandumun başarılı sonuçlanmasının « getirdiği »/kazancı referanduma sunulan Anayasa'yı hazırlayan(lar)a mı kalacak ? Halka mı ?

« Profösörler » ve/veya halkın seçilmiş temsilcileri tarafından hazırlanan Anayasa referandumla kabul edilince meşruiyet kazanır kuşkusuz. Zaten bu yola da bunun için gidiliyor. Ama bu meşruiyet ona ve yaratıcı(larına)sına, « Her şeye artık ben tek başıma karar veririm », « Genelgeçer istekleri en iyi ben ifade ederim », « Halk(ım) bana her konuda istediğini yap garantisi verdi » diyemez. Dememeli.

Referandum halka özgürce fikrini açıklamak olanağı veriyor. Bu plebisit (« plebiscite ») biçimine dönüştürülerek, dejenere edilerek, bozularak, bir kişiye veya daha ender bir biçimde bir gruba meşruiyet kazandıracak hale getirilmemeli. Evet plebisit genel olarak bir kişiye meşruiyet kazandırmak için, halk oylamasında evet oyu verecek, olumlu yanıt getirecek, olumlu yanıt getirmesi garantisi olan bir soru sorulmasıdır. Sorulması olanağının tanınmasıdır. Bu alandaki « ustalığın » bir parçası da o sorunun hazırlanmasındadır da.

Bugün Türkiye'de gelinen nokta budur : Referandum adı altında onun bozulmuş biçimi için kampanya yapılıyor. Anayasa değişiklikleri, yeni bir rejime doğru gidiş neredeyse bahane, asıl mesele bir kişinin istediği bütün alanlarda halkın desteğini bir « referandum »la aldığını dosta ve düşmana gösterme arzusu. Nitekim yurttaşların birçoğu da bu yönde akıl yürütüyor : Seçmenlerin önemli bir parçası bir kişi için evet oyu vermeye hazır. Birkaç hafta önce gerçekleştirilen bir kamuoyu yoklamasında, yanıtlayanların çoğunluğu, « Bu Anayasa Recep Tayyip Erdoğan için yapıldığından evet diyeceğim, başka biri olsaydı hayır oyu verirdim » diyor.

Bugünkü Cumhurbaşkanı böylece çok geniş alanlarda meşruiyet kazanmak üzere bu işe dört elle sarılmış durumda. Kazanacağını sanıyor. Kazanacağı sanılıyor. Siyaset dosdoğru ve bir noktadan öbürüne kesintisiz ulaşan otoyol değil. Referandumlar ise futbol maçı gibidir, hakem bitiş düdüğünü çalana kadar kimin kazanacağını kimse bilemez. Dahası Türkiye'de seçmenin ne yapacağı her zaman önceden kestirilemiyor. (Başka coğrafyalarda da.) Recep Tayyip Erdoğan'a ve partisine yıllardan beri oy verenler, çalışan, kendi işini taştan yaratan, alın teri ve göz nuru döken, muhafazakar (bunu kötüleyici anlamda söylemiyorum, böyle bir tavır, tutum takınan yurttaşlarımız bulunuyor, sosyolojik açıdan bu böyle, ona dikkat çekiyorum), barış içinde çalışmak ve ailesini geçindirmek isteyen yurttaşlar. Ama onlar da herkes gibi Recep Tayyip Erdoğan'ın halk oyuyla Cumhurbaşkanı seçilmesinden beri (öncesi de var elbette), ülke içinde ve bütün komşularımızla ve hatta Avrupa Birliği'nin en önemli üyeleriyle çekişmesini, savaşmasını, çekinerek izliyorlar ve belki bu nedenler sonucu son anda evet demekten vazgeçebilirler. Bugün bile bu tür yurttaşlarımızdan kimi gündemde yer almasını pek anlamlı bulmadıkları referandum atılımını « yersiz », « gereksiz » bulduğunu, « Bunun tansiyonu biraz daha artırdığı için tedirgin olduklarını » açıklamaktan çekinmiyor. Yerel televizyon kanallarının, sosyal medyada paylaşılan videoların ve kimi meraklının bizzat ürettiği internet sitelerinin gerçekleştirdiği « sokak soruşturmaları » bu konuda birçok örnekle dolu. Bugün herkesin özlemi barış ve huzur içinde çalışmak ve geçinmek. Savaştan, ardı arkası kesilmeyen yüksek tansiyondan, bir tür kesintisiz hırlaşmadan herkes usandı artık. Hele bir de

yeni hükümlerle böylesine pekiştirilmiş ve dünyanın hiç bir devletinde, hatta örnek alındığı iddia edilen devletlerinde bile görülmemiş kendine özgü, nevi şahsına münhasır bir « başkanlık » rejimi ile Türkiye Cumhuriyeti Başkanı olarak çekişme ve savaşıma etki alanlarını genişletmesi olasılığında da bulunması sonucu seçmenlerinin Recep Tayyip Erdoğan'a yüz çevirmesi ihtimali daha da artıyor. Gülen Cemaati ile çekişmenin bütün sonuçlarıyla bitmediği de bilinirken ... Bu gözlemim Avrupa devletlerinde yaşayan, çalışan ve kimi, hatta önemli bir bölümü iki uyruklu, barışçı ve hayırsever yurttaşlarımız için de geçerli. Son olaylar üzerine en çok üzülenler onlar : Döner kebab satışları azaldı çünkü ... Bunun faturasını kim ödeyecek ?

İşte bu nedenlerle referandumun bu haliyle bile yaratıcısı için olumlu biçimde sonuçlanması halinde yurttaşların, seçmenlerin görevi bitmiyor : Halk referandum ile, seçimlerle, ve seçimler arasındaki zaman dilimi içinde gerekirse başka bir referandumla sesini, arzusunu, isteğini dile getirme olanağını her fırsatta kullanmalı, bu olanağını asla yitirmemeli. İyi ama bugün birinci derecede referandumu savunanlar halkın kendi inisiyatifi, kendi girişimiyle bir referanduma gidilmesi için yolları açmıyor. Tam tersine bu referandum bitince, yine üstten halka dayatılacak yeni bir referandum daha sunulacak ama halkın bizzat önemli bulunduğu konularda referanduma gitme olanağı ona tanınmıyacak. Halk yine de ve herşeye rağmen sesini, arzusunu, isteğini kesintisiz bir biçimde duyurmalı, iletebilmeli. Referandum tek başına adil olamayabiliyor. Olamayabilir. Örnekleri pek çok. O nedenle halkın bekçilik görevi aralıksız sürmeli. Referandumun yaratıcısı uygulamasıyla izlenmeli. Referandum olumlu biçimde oylanırsa. Ancak bunun garantisi yok. Halk artık ona da bir « ders vermeli ! » diyerek Recep Tayyip Erdoğan'a rağmen referandumda hayır oyunu tercih edebilir. O zaman yaratıcısı ne yapacak ? Bu sorunun yanıtını bilen var mı ?

Evet halkın görevi oyunu kullanmakla bitmiyor. Halk, temsil ettiğiyle, egemenliğiyle devlet yapısı içinde en yüce güçtür. Egemenlik halkındır. Yasama, Yürütme, Yargı güçleri içinde Halk en üstte yer alıyor. Referandum bunun bir ispatıdır. Halkın üst güç özelliği, bekçilik göreviyle pekiştirilerek sürmeli, sürdürülmeli. Referandum ile benimsenenler daha mı makul ? Daha mı meşru ? Demokrasinin yüceltilmesi için mi ? Demokrasinin iyileştirilmesine yarıyor mu ? Bunların yanıtlarını uygulama verecek. İşte bu yüzden uygulama yakından ve sıkı biçimde izlenmeli. Aralıksız. Sürekli. Yürekli. Üç Kuvet/Güç te Halk adına karar veriyor, yürütüyor, kanun çıkarıyor, uyguluyor ... Halk bunu bilmeli. Zamanı gelince dur demesini de bilmeli. Belki böyle bir aşamanın eşliğindeyiz.